

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

СЕКЦІЯ 21. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІУМУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

<i>Цільмак Олена Миколаївна, Бакурідзе Ніна Григорівна</i> ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ УМІННЯ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА	819
<i>Гурін Руслан Сергійович</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ» МАГІСТРАНТАМ-ПСИХОЛОГАМ	821
<i>Джежик Ольга Володимирівна, Цільмак Олена Миколаївна</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	823
<i>Корнута Людмила Михайлівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМАНД НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ	826
<i>Рєпнова Тетяна Петрівна, Кнутова Маргарита Володимирівна</i> ЕМПАТІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	827
<i>Самара Ольга Євгенівна</i> ПСИХОЛОГІЧНА ГІГІЄНА: ВПЛИВ ЗМІ І ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	829
<i>Тат'янчикова Андрій Олександрович, Лісовенко Анна Федорівна</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЕПОХУ КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЇ	831
<i>Ташматов Вячеслав Абдуллайович, Папінян Вікторія Валентинівна</i> ПРОЯВ ГОРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ЕМОЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ВТРАТИ	833
<i>Трет'якова Тетяна Миколаївна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ХОЛІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	835

СЕКЦІЯ 22. ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ, ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ

<i>Кібік Ольга Миколаївна</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	837
<i>Слободянюк Ольга Василівна</i> ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: ВІЙНА ТА ВІДБУДОВА	838
<i>Корнілова Олеся Володимирівна</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	841
<i>Котлубай Вячеслав Олексійович</i> УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	842
<i>Примаченко Іван Федорович</i> ЗМІНА ПРІОРИТЕТІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	845
<i>Редіна Євгенія Валентинівна</i> НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ	847
<i>Ободовський Юрій Васильович</i> ЩОДО ПОНЯТЬ УМОВНОСТІ ТА БЕЗУМОВНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	849
<i>Калмикова Наталя Юріївна</i> <i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i> НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ	851

СЕКЦІЯ 23. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В ЕПОХУ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

<i>Логінова Наталія Іванівна, Толокнов Анатолій Арнольдович</i> ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ У PYTHON	854
<i>Гура Володимир Ігорович</i> ВИКОРИСТАННЯ БЕЗДРОТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У «РОЗШИРЕНІЙ РЕАЛЬНОСТІ»	856
<i>Задерейко Олександр Владиславович</i> <i>Грезіна Олена Миколаївна</i> ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ СКЛАДНИХ СИСТЕМ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	859

процедур для швидкого відкриття нових клінік. Важливим дуже аспектом є залучення міжнародної допомоги та інвестицій, зокрема співпраця з міжнародними організаціями та фондами для отримання грантів і фінансової підтримки, залучення іноземних інвесторів через створення сприятливого інвестиційного клімату, участь у програмах медичного туризму для збільшення припливу пацієнтів та інвестицій.

Окремої уваги потребує відбудова пошкоджених стоматологічних клінік та медичних центрів, закупівля сучасного обладнання, матеріалів та інструментів для забезпечення якісного лікування, впровадження цифрових технологій та інновацій для підвищення ефективності роботи клінік.

Стимулювання інновацій та новітніх технологій у стоматологічній галузі свідчить також про важливість теми, адже саме технології та інновації підвищують ефективність та привабливість стоматологічних послуг, таких як цифрова стоматологія, імплантологія, ортодонція, естетична стоматологія та інші.

Отже, відновлення стоматологічної інфраструктури є складним і тривалим процесом, який потребує зусиль на різних рівнях – від державної підтримки до залучення міжнародних ресурсів та співпраці. Лише комплексний підхід, що поєднує фінансові, інфраструктурні, кадрові та маркетингові заходи, дозволить відновити цей важливий сектор охорони здоров'я в повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Корнілова О. В. Розвиток системи охорони здоров'я як передумова якісного відтворення людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2266/2189>.
2. Статистичні дані системи МОЗ. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html>
3. Сучасні технології в стоматології: огляд і застосування. URL: <https://oxford-med.com.ua/ua/media-center/publikacii/sovremennye-tehnologii-v-stomatologii-obzor-i-primenenie/>
4. The “business” of dentistry: Consumers’ (patients’) criteria in the selection and evaluation of dental services. *PLoS One*. 2021. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8345823/>
5. The global dental market size was valued at \$36.08 billion in 2022 & is projected to grow from \$38.21 billion in 2023 to \$65.23 billion by 2030. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/dental-market-106251>

Ключові слова: стоматологічні послуги, ринок стоматологічних послуг, тенденції розвитку, новітні технології.

Keywords: dental services, market of dental services, development trends, latest technologies.

Котлубай Вячеслав Олексійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри національної економіки, кандидат економічних наук, доцент*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Важливість управління ризиками бізнесу в умовах війни полягає в здатності компаній швидко адаптуватися до змінюваних обставин та забезпечити неперервність своєї діяльності. Це включає гнучке реагування на нові виклики та ефективне розподілення ресурсів для мінімізації потенційних втрат. Війна значно підвищує ризики для бізнесу, включаючи фінансові, оперативні, ринкові, юридичні, та репутаційні ризики. Це вимагає від компаній перегляду існуючих стратегій ризик-менеджменту та розробки нових підходів до управління ризиками, які б враховували специфіку воєнного стану.

Одним із ключових аспектів управління ризиками є аналіз потенційних загроз та їх впливу на різні сегменти бізнесу. Компанії повинні уважно вивчати можливі сценарії розвитку подій і розробляти стратегії відповіді на кожен з них. Наприклад, це може означати диверсифікацію постачальницької бази, резервування додаткових фінансових ресурсів для використання у випадку екстрених ситуацій, або розробку альтернативних маркетингових стратегій для збереження або розширення клієнтської бази.

Управління ризиками в умовах війни вимагає постійного моніторингу ситуації, гнучкості у виборі стратегій та швидкості реагування на зміни. Компанії, які успішно впроваджують ефективні системи управління ризиками, можуть зберегти конкурентоспроможність та навіть знайти нові можливості для розвитку в умовах нестабільності та невизначеності.

Дослідження, проведене ПРООН, підкреслює важливість відповідальної поведінки бізнесу в часи війни та визначає інструменти і шляхи для ефективного управління такими ризиками [1].

ООН також здійснено аналіз потенційних та реальних ризиків для прав людини під час ведення бізнесу в умовах війни [2].

Отже, знання та вміння ефективно управляти ризиками є надзвичайно актуальною для українських підприємств, які прагнуть адаптуватися до нових умов та забезпечити стійкість своєї діяльності.

Згідно з дослідженням, проведеним у червні 2023 р., середньозважений очікуваний показник оборотів бізнесу в Україні у 2023 р. проти 2022 р. знизився з +17,3 % до -0,7 %. Це вказує на значний негативний вплив війни на економічну активність [3].

Основні ризики для бізнесу в Україні в 2023 р., згідно з прогнозом геополітичних ризиків Eurasia Group та KPMG, включали геополітичну невизначеність, яка продовжує впливати на бізнес-стратегії. 81% керівників компаній планують у подальшому скоригувати процедури ризик-менеджменту у відповідь на ці ризики [4].

Крім цього, бізнес може непрямо бути залученим до обмеження прав людини в умовах війни, наприклад, через використання примусової праці. Військові конфлікти спричиняють руйнування доріг, мостів та іншої інфраструктури, що критично важливо для логістики. Це може призвести до збільшення витрат на транспортування та затримок у доставці товарів, що негативно впливає на бізнес. Війна може значно знизити попит на товари та послуги, особливо в регіонах, які безпосередньо постраждали від конфлікту. Це може призвести до зменшення доходів компаній та потреби в оптимізації витрат. Обмеження доступу до сировини та інших ресурсів можуть збільшити вартість виробництва та зменшити обсяги виробництва. Це може вимагати від бізнесу шукати альтернативні джерела постачання або переглядати свої виробничі процеси. Війна може спонукати кваліфікованих працівників до еміграції або переходу в інші, більш безпечні регіони. Це створює виклики для найму та утримання персоналу, а також може вимагати інвестицій у навчання та розвиток нових співробітників. Пошкодження енергетичної інфраструктури та нестабільність постачання енергії можуть серйозно вплинути на діяльність бізнесу. Це може вимагати від компаній розробки планів на випадок відключення енергії та інвестицій у альтернативні джерела енергії.

Вищенаведені ризики вимагають від бізнесу адаптації та розробки нових стратегій управління, щоб забезпечити стійкість та продовження діяльності в умовах війни.

Таким чином, управління ризиками в умовах війни та післявоєнний період в Україні вимагає комплексного підходу, який включає адаптацію до нових умов, гнучкість у прийнятті рішень та забезпечення оперативної стабільності. В рамках вищенаведеного, пропонуємо застосування наступних стратегій, зниження ризиків бізнесу в умовах війни в Україні:

1. Релокація бізнесу – переміщення підприємств до безпечніших регіонів може зменшити ризики, пов'язані з воєнними діями. Ця стратегія передбачає кілька ключових кроків: вибір нового місця для підприємства, яке буде в безпечній зоні; транспортування обладнання та персоналу; пошук нових працівників у разі необхідності; відновлення логістики та забезпе-

чення сировиною; планування та виконання релокації з урахуванням безпеки та стабільності функціонування.

2. Е-резидентство – створення сприятливих умов для іноземних інвесторів через е-резидентство, що дозволяє вести бізнес в Україні дистанційно. Закон про е-резидентство в Україні надає іноземним інвесторам можливість: реєстрації бізнесу в Україні онлайн; віддаленого керування бізнесом; використання електронного підпису для документів; відкриття та управління банківськими рахунками дистанційно; сплати податків на пільгових умовах.

3. Підтримка промисловості – важлива роль держави у забезпеченні енергетичної стійкості та лібералізації зовнішньої торгівлі. Урядові зусилля повинні бути спрямовані на: розширення можливостей фінансування через кредитні та грантові програми; створення умов для залучення інвестицій; популяризацію та промоцію українських компаній за кордоном.

4. Фінансова підтримка – використання державних та донорських програм для підтримки підприємців та збереження робочих місць. Держава та донорські організації повинні пропонувати різноманітні програми підтримки, які включатимуть: інформаційні ресурси для підприємців; акселераційні програми; консультації від Ради бізнес-омбудсмена.

5. Відновлення економіки – інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру, збільшення експорту, та підтримка ІТ-стартапів. Інвестиції в стійкі компанії та інфраструктуру повинні включати: приватні інвестиції в інфраструктуру; підтримку національного виробника; залучення міжнародних інститутів для відбудови.

6. Міжнародна підтримка – залучення міжнародної допомоги для відбудови та модернізації країни. Україна отримуватиме широку міжнародну підтримку, яка включатиме: економічну та соціальну стабілізацію; відбудову та відновлення від наслідків війни; політичну та фінансову підтримку.

Усі ці стратегії потребують співпраці між державними органами, бізнес-спільнотою, міжнародними партнерами для ефективної реалізації та досягнення позитивних результатів у реабілітації економіки та створенні стабільного та безпечного бізнес-середовища.

Ці стратегії дозволять не лише впоратися з поточними викликами, але й покладуть основу для довгострокового розвитку та процвітання українського бізнесу. Вони забезпечать створення економічної бази, яка буде стійкою у випробуваннях часу та допоможе забезпечити надійне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Відповідальна поведінка бізнесу в часи війни в Україні. Дослідження контексту : програма розвитку ООН / О. Уварова, М. Саприкіна. 2023. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-ua-rezyume_vidpovidalna_povedinka_biznesu_v_chasi_viini_v_ukraini.pdf

2. Реалізація Керівних принципів ООН з бізнесу та прав людини для стійкого відновлення в умовах війни. UNDP. 29 березня 2023. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/realizatsiya-kerivnykh-pryntsypiv-onn-z-biznesu-ta-prav-lyudyny-dlya-stiykoho-vidnovlennya-v-umovakh-viyny>

3. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати дослідження в червні 2023 року. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-doslidzenna-v-cervni-2023-roku>

4. Топ ризики 2023 року. Підсумки для бізнесу. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2023/03/top-risks-2023-the-bottom-line-for-business.html>

Ключові слова: бізнес, управління ризиками, мінімізація ризиків, стратегія, геополітична нестабільність.

Keywords: business, risk management, risk minimization, strategy, geopolitical instability.